

„Daloljanak a sakálok, vagy vonítsanak a pacsirták, akkor is tanár szeretnék lenni”

DOI: [10.70832/kkkf.2025.12](https://doi.org/10.70832/kkkf.2025.12)

Absztrakt

A Nyíregyházi Egyetem oktatójaként azt tapasztalom, hogy a végzős tanárszakos hallgatók már egy kiforrott elképzeléssel rendelkeznek a jövőre vonatkozó pályaképükkel kapcsolatban. Az általam vezetett szeminárium az egyéves összefüggő tanítási gyakorlathoz kapcsolódik, melynek során a hallgatók feltárják a jövőre vonatkozó terveiket, elképzeléseiket, attitűdjeiket. A Nyíregyházi Egyetem utolsóéves osztatlan tanár szakos hallgatói körében végzett írásbeli interjúk eredményei igazolták az elmúlt évek oktatói tapasztalatai alapján megfogalmazott azt a hipotézist, hogy pozitív attitűddel rendelkeznek a pedagóguspálya iránt, de gyakori, hogy a biztos megélhetés miatt választanak mégis más pályát. Az önálló életvitel kialakítása gyakran átírja a korábbi elképzelésüket, és elhagyják a még el sem kezdett pedagógus pályát. Igyekszem feltárni, hogy melyek azok a leginkább releváns okok, amelyek miatt 5 év tanulás után mégis úgy döntenek a hallgatók, hogy más területen kezdik el a munkavállalói létet. Azt feltételezem, hogy markáns társadalmi-gazdasági okok állnak ezen súlyos döntések hátterében, amely szorosan összefügg az egyetem földrajzi elhelyezkedésével, az ország keleti régiójának minden hátrányával. Márpedig az általam vizsgált hallgatók jelentős része elsősorban a keleti régió megyéinek kisvárosi, falusi környezetből jött, korábbi kutatásaink (pl. Kik és miért tanulnak a Nyíregyházi Egyetemen? 2017), (Újbort régi hordóba tölteni? A tanári szerepről és tevékenységrendszeréről alkotott hallgatói kép vizsgálata a Nyíregyházi Egyetem tanár szakos hallgatóinak körében 2023) igazolják, hogy sokan közülük továbbra is ebben a környezetben képzelik el a jövőjüket, gyakran elsőgenerációs értelmiségként, akik számára a pedagóguspálya egyfajta társadalmi felemelkedést jelent, a szüleik foglalkozását, szociokulturális jellemzőit tekintve, ennek ellenére mégis letérnek a hőn áhított útról. A kutatás alapján kívánom tehát bemutatni a végzős tanárszakos hallgatók jövőre vonatkozó terveit, elképzeléseit és az ezek hátterében álló okokat.

Kulcsszavak: pályaidentitás, pályakép, tanárképzés, tanárszerep, jövőkép

A vizsgálat célja és a vizsgálati minta jellemzői

A tanári szerepfelfogás, a pedagógusokkal kapcsolatos elvárások, a pedagógusmunka értékelése napjainkra szinte teljes átalakuláson esett át, ami köszönhető a kompetencia alapú oktatás elterjedésének, a nevelő szerep hangsúlyosabbá válásának, egy új pedagógiai kultúra kialakulásának, és egy olyan új gondolkodást képviselő generációnak, amelynek a képviselői most lépnek a tanári pályára.

Korábbi vizsgálataim (Kik és miért tanulnak a Nyíregyházi Egyetemen? (2017), Tanárszakos hallgatók kérdőíves vizsgálata a digitális oktatás tapasztalatairól (2022), Újbort régi hordóba tölteni? (2023) során megállapításra került, hogy a Nyíregyházi Egyetem tanárszakos hallgatói között magas azoknak a hallgatóknak az aránya, akik első generációs értelmiségiek lesznek, ezt a pedagóguspályára vonatkozó mobilitási csatornát több hazai kutatás is alátámasztja (Nagy, 1998; Jancsák, 2014).

A tanári pálya számukra az értelmiségi rétegbe történő emelkedés útját jelenti, így a pedagógusképzés a társadalmi integráció egyik fontos színterévé válik. A pálya számukra az értelmiségi rétegbe történő emelkedés útját jelenti, így a pedagógusképzés a társadalmi integráció egyik fontos színterévé válik (Thun, 2012). Bizonyított tény, hogy a pedagógus szülővel vagy nagyszülővel rendelkezők nagyobb eséllyel jelölik meg a pedagógusszakokat, így továbbtanulási szándékukban az úgynevezett nemzedéki átörökítés hatása mutatkozik meg (Pócsik, 2015), ami az általam vizsgált hallgatókra nem jellemző, ez kiderült a már hivatkozott korábbi kutatásaimból. Ezen tények növelték a kíváncsiságomat, hogy vajon milyen tervekkel várják a végzős hallgatóink a diploma megszerzését követő pedagóguspálya lehetőségét. Természetesen számos szempontból vizsgálhatjuk a leendő pedagógusok motivációját, ahogy teszik ezt immár harminc éve a pedagóguskutatások, de jelen vizsgálat csak arra a kis kutatási szegmensre keresi a választ, hogy hogyan képzelik el a jövőjüket a hamarosan diplomával rendelkező hallgatók. Ennek a kérdéseknek a megválaszolására írásbeli interjú módszerével tettem kísérletet, amelyek eredményei igazolták az elmúlt évek oktatói tapasztalatai alapján megfogalmazott azt a hipotézisemet, hogy, pozitív attitűddel rendelkeznek a pedagóguspálya iránt, de gyakori, hogy a biztos megélhetés miatt választanak mégis más pályát.

A vizsgálati mintát 95 fő alkotta, akik mindnyájan a Nyíregyházi Egyetem hallgatói, és az osztatlan tanárképzés rendszerében tanulnak, nappali tagozaton.

A nemek szerinti megoszlás meglepő módon eltér a pedagógustársadalmat jellemző „női dominanciától”, ami akár 80 százalékos túlsúlyt is jelenthet egy-egy pedagógus közösségben (Paksi, 2015b), ugyanis a Nyíregyházi Egyetem nappali tagozatos hallgatói körében körülbelül fele-fele arányú a női és férfighallgatók aránya. Ez annak is köszönhető, hogy a Nyíregyházi Egyetemen magas a testnevelés szakos hallgatók aránya, ahol a férfiak felülreprezentáltak vannak jelen, a vizsgált mintában gyakran a szakpár egyike a testnevelés. A vizsgálat szempontjából igencsak fontos jellemzője a mintának, hogy a hallgatók jelentős részének nincs pedagógus a hozzátartozói, családtagjai között, ezért csak egy elképzelt, „megálmodott”, vagy a gyakorlataik során megtapasztalt pedagóguspályaképpel rendelkeznek.

Hallgatói tervek a pedagóguspálya tükrében

A hallgatói „önbevallások” alapján az a tendencia bontakozik ki, hogy a hallgatók többsége, még ha bizonytalan is volt a tanulmányainak az első éveiben, a képzés vége felé már határozott elképzeléssel rendelkezik a jövőről, és ezt többnyire pedagógusként képzei el. A tanárképzés elején az elsőéves hallgatók leginkább a pályaválasztás és a pályaválasztási motiváció felől próbálják megérteni, értelmezni önmagukat, ezért lelkes, olykor naiv, de pozitív tanárkép rajzolódik ki ekkor. Később a hallgatók leginkább az ismeretszerzésre, a tudásuk tartalmi bővítésére fektetik a hangsúlyt, majd a képzés utolsó szakaszában hangsúlyossá válik az identitás formálódása, az én témája, ahol a gondok és a félelmek fokozottan megjelennek mint kísérő érzelmek (Anspal, 2012). Közeledve a képzés végéhez, a hallgatók érzik a tanári szakma iránti felelősséget. A kutatás szerint a gyakorlatok tényleges megkezdésével érzékelhető egy fordulópont, a tanárrá válás motívumai ugyanis ezen a ponton újra értelmeződnek.

A szakmai identitás alakulásában, és a pályaelhagyásra irányuló tervek csökkentésében a képzésnek jelentős szerepe van (például Buchanan & Hewko, 2023), ezért is helyezünk nagy hangsúlyt a tanárképzésben résztvevő hallgatók pedagógia, pszichológia tárgyú kurzusainak tartalmi elemeire. Egy külön tantárgy keretében (Blokkszeminárium) kísérjük végig a két féléves összefüggő egyéni gyakorlatukat, támogatjuk, segítjük őket a gyakorlat során felmerülő problémák megoldásában.

A vizsgálatban résztvevő hallgatókat szinte végigkísérve tanulmányaik során azt tapasztaljuk tehát, hogy a kezdeti bizonytalanságok a tanulmányaik előrehaladtával, a gyakorlatok elvégzésével, és az életkor növekedésével folyamatosan megszűnnek, egyre inkább tudatosan készülnek a tanári pályára, egyre elhivatottabbak, amit a hallgatóktól származó, alábbi idézetek is jól tükröznek:

„...aktívan pedagógusként szeretnék dolgozni Nyíregyházán...”

„Már átfogó kép alakult ki bennem, hogy melyik városban és melyik iskolában képzelem el a jövőm, mint tanár. Soha semmiben nem voltam még olyan biztos, mint ebben és úgy érzem az idő múlásával ez csak erősödik bennem és ez köszönhető annak is, hogy élvezem, amit csinálok és maximálisan vágyom arra, hogy óráról órára jobb legyek és tanuljak valami újat.”

„...az oktatásnak mindig is fontos szerepe volt a társadalomban, és büszkén készülök arra, hogy részese legyek ennek a nemes küldetésnek...”

„...szeretnék tanítan...i”

„Alapvetően arra a kérdésre, hogy szeretnék-e tanítani, határozottan azt a választ tudnám adni, hogy igen.”

„Annak ellenére, hogy mindig mindenki elmondta nekem, hogy nem jól döntök, nem fogok elég fizetést kapni, nem fognak tisztelni és hasonlók, sikerült kitartanom az egyetem mellett és szerencsésnek mondhatom magam, hogy idáig eljutottam.”

„Szeretném, ha rendeződne a nézeteltérések minden szempontból és többen rájönnének, hogy mit is tesz igazából egy tanár, és hogy mennyi munkája van abban, amit csinál. És itt ugye nem csak az, amit az iskolában tölt. Hanem hogy mennyit készül egy órára, mennyit tesz a gyerekekért, mennyi papírmunka van, amit el kell végeznie.”

„Hogy mikor döntöttem el, hogy tanár szeretnék lenni? Kb. 21 évesen, 2019-ben, amikor még egy másik egyetemen ültem egy kb. 100 fős előadáson, és a tanár története olyan volt, mintha csak nekem mesélte volna, és a többi kb. 99 diák nem is lett volna ott...”

„Egy kis faluban nőttem fel, ahol nem volt kérdés a pályaválasztás. Nem volt előttünk semmilyen jövőkép minta. A szüleim -annak ellenére, hogy általános iskolai éveim alatt jeles tanuló voltam- szakiskolába szántak. Laikus fiataalként csak annyit láttam a tanárságból, hogy az angol tanáraim szeretik a munkájukat. Mivel az angol tanárságon kívül más minta nem volt előttem, így úgy döntöttem, hogy angol tanár szeretnék lenni. Mostanra a szakmai gyakorlatnak köszönhetően sikerült egy viszonylag reális képet kapnom a tanári szakmáról. Ennek fényében kirajzolódott előttem egy jövőkép.”

Számos ehhez hasonló vélekedést olvashatunk a hallgatónk jóvoltából. Vajon melyek azok a leginkább meghatározó tényezők, amelyek pozitív irányba befolyásolják a hallgatókat abban, hogy a tanári pályát egyértelműen a jövőjük részeként képzeljék el?

A pályamotivációt befolyásoló tényezők két oldalról közelíthetők meg, némely mozgatórugók belső eredetűek, a személyiségből fakadnak, ezek az intrinzik motivációk míg mások, az ún. extrinzik motivációk, inkább a körülöttünk levő világ befolyásoló tényezőire vezethetők vissza (Paksi, 2015a). Alapvetően azt gondolom, hogy a negatív befolyások, információk (extrinzik motiváció) mellett/szemben erős a hallgatóink belső motivációja, amint azt számos kutatás is bizonyítja. Az intrinzik motívumok között a szakirodalom egyik legtöbbször kiemelt tényezője a gyermekekkel való foglalkozás öröme (Ashiedu & Scott-Ladd, 2012), a pályaválasztásban a tanulók segítése sikereik elérésében, hatással lenni a diákok életére, emberekkel szeretnének foglalkozni, amit azok az idézetek is alátámasztanak, amelyeket erre a kérdésre adtak hallgatóink:

„Összegezve ki merem jelenteni, hogy a pályán maradok, bármi történjen: daloljanak a sakálok, vagy vonítsanak a pacsirták, akkor is szeretnék gyerekekkel együtt tanulni.”

„Szeretek a gyerekekkel foglalkozni nagyon jól meg tudom értetni magam velük, úgy gondolom, rendelkezem olyan tulajdonságokkal, amelyek elősegítenek, majd abban, hogy minél jobb tanár esetlegesen gyógypedagógus váljon, majd belőlem az évek során. „

„Mindig szerettem a gyerekeket és szerettem segíteni másoknak.”

„Négy éve és most is az a célom, hogy minél több gyerekkel megszerettessem az ének órákat és a népzene is. Hogy ismerjék meg a gyerekek gyökereiket, legyenek büszkék rá, hogy magyarok, és legyenek büszkék elődeikre.”

„A pedagógus szakmát mindig egy tiszteletreméltó hivatásnak tartottam, ezért is indultam el ezen az úton. A célom az, hogy az évek alatt szerzett tudásom, tapasztalataimat át tudjam adni a gyermekeknek, olyan módon, hogy ők is megszeressék ezt a két tantárgyat úgy, mint én. Lehet néha nehéz, és a mai világba kevésbé megbecsült szakma, de a jövő nemzedékének szüksége van a hivatásos pedagógusokra, arra, hogy valaki utat mutasson nekik és én ebben részt szeretnék vállalni”

„Számomra a tanári pálya egy olyan hivatás, amely lehetőséget ad arra, hogy formáljam és inspiráljam a következő generációt.”

„Gyerekek szeretete. Azt gondolom, a gyerekek igazán őszinték tudnak lenni. A legőszintébb szeretetet az ember tőlük kapja és nagyon hálás vagyok, hogy az elmúlt másfél évben nagyon sok csodás gyerekkel ismerkedhettem meg a tanítási gyakorlataim keretében. Igazi feltöltődés egy olyan óráról kijönni, amely gördülékenyen ment végbe és a csillogást látja a tanár a gyerekek szemében, valamint a tenni akarást, de ugyanakkor tiszteletet és jó kedvet”

„Már most tudatosult bennem hogy olyan tanár akarok lenni, aki szakmai tudásával, személyiségével segíthet és támogathatja a jövő nemzedékét abban, hogy tanuljon, hiszen nagyon nagy érték a tanulás és az általa megszerzett tudás.”

„Tudás átadása. Jobb adni, mint kapni, tartja a mondás. Nincs ez másként a tanítás mestersége során is. Nagyon jó érzés tud lenni, mikor az ember olyan hasznos és releváns információkkal, tapasztalatokkal tudja a gyermekek életét gazdagítani, amelyek valóban fontosak, akár a nagybetűs életben is.”

Természetesen vannak olyan végzős hallgatók is, akik jelenleg más pálya felé orientálódnak, nem a tanári pálya az elsődleges céljuk, ennek nagyon különböző okai lehetnek, mint például a megélhetési gondokat előidéző alacsony fizetés, amit Chrappán (2010) is említ tanulmányában, ez a tényező a leggyakoribb oka a pedagógusok pályaelhagyásának is, a gyenge stressztűrő képesség, egyéb családi okok. A pedagóguspálya hallgatók körében mért megítélése mind a társadalmi, mind az anyagi megbecsültség tekintetében más szakmákkal összevetve alulmarad (Polónyi, 2004).

Összességében tehát negatívan ható erő a tanári pályával szemben az egzisztenciális bizonytalanság, a negatív társadalmi megítélés, az anyagi elismerés hiánya, valamint a szakmai érdekek háttérbe szorítása. Az életpályamodell működőképes motivációs faktorként jelenhetne meg, a magyar oktatásirányítás pályamotivációs palettáján, de amíg nem rendezik a pedagógusbéreket, addig ez inkább az ellenkező hatást váltja ki (Dabóczyné, 2018). Az általam vizsgált hallgatók egy része is hasonlóan vélekedik erről:

„A diploma megszerzése után szeretnék elhelyezkedni pedagógusként, szeretnék tanítani, de nem Magyarországon. Ennek anyagi, családi okai és hozzá jön még a magyarországi pedagógus életpálya modellből adódó kedvezőtlen hatások, illetve a nemrégiben bejelentett státusztörvény módosításából fakadó negatív passzusok.”

„A tanári fizetéssel nem látom azt, hogy én el tudok valaha akár egy albérletbe költözni egyedül és egy egyre rosszabb lesz. Összeségében nem a felelősség és a tanítás, ami miatt bizonytalan vagyok, hanem a megélhetés.”

„Még nem adtam fel teljesen a tanári pályát sem. Nagyon sok ellenérv van a fejemben sajnos a tanári pálya ellen.”

Most a tanítási gyakorlat alatt fogalmazódott meg bennem, hogy én ezt hosszútávon nem tudnám lehetséges folytatni. A sok stressz amit látok némelyik kollégán, nem szeretném ezt, ugyanis tapasztalatból az én szervezetem nem nagyon bírja a hosszú távú stresszt.”

„A pedagógus fizetésből az ember nagyon nehezen, vagy egyáltalán nem tud önálló életet kezdeni. Az a meg nem becsülés, amit a tanárok fizetésben tapasztalnak kiábrándító és számomra nevetséges. Szóltak mondani hogy „szeretetből nem lehet megélni, nem fogunk kedvezményeket kapni a boltban.”

„Többen a tanári fizetéssel nincsenek megelégedve. Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy a lovasiskola mellett – egyelőre – még ez nekem nem jelent problémát. Talán még a lelkesedés és az egyéni sikerek számomra többet érnek a fizetésnél.”

„Bizonytalanságom okai a mostani tanárok helyzete is, a bérezés és még sorolhatnék ide pár dolgot, de ezeket tartom a legrosszabb dolognak. Ugyanis úgy érzem, hogy egy pedagógusnak sokszor kell lenni az iskolában szülő helyett szülőnek és beszállni a gyerekek nevelésébe.”

„Számos tényező szól amellett, hogy boldog életet tudnék leélni pedagógusként, azonban szintén számos faktor miatt gondolom úgy, hogy mégsem ez a pálya való nekem, legalábbis nem hosszútávon, fő bevételi forrásként.”

„A 21. századi világban borzasztó fontos szerepet kap a pénz és az anyagiak, amelyek elengedhetetlen részei a boldog életnek is. Úgy gondolom, hogy fiatalként, pályakezdő tanárként nagyon nehéz helyzetből indul az illető, ami az egyén jövőjét illeti. Családot alapítani, saját lakást, autót venni közel lehetetlen abból a fizetésből, amit a pedagógusok pályakezdőként „hazavihetnek”.

Összegzés

A pedagóguskutatásokat végző tudósok korábbi tanulmányai rávilágítanak arra, hogy mennyire sokrétűek azok az indítatások, amelyek a szakmához vonzzák a pályaválasztókat, illetve, hogy milyen intrinzik motivációk befolyásolják a pedagógus hallgatók döntéseit, abban, hogy a negatív külső tényezők ellenére is a tanári pályán kívánnak elhelyezkedni.

Ahhoz, hogy többen érezzenek indítatást ehhez a hivatáshoz, több extrinzik motivációs erő bevonása szükséges, amely elsősorban az oktatásirányítás részéről várható.

Kutatások igazolták, hogy a tanárok szakmai identitásának alakulásában meghatározó elem a képzés, ezért fektetünk nagy hangsúlyt a tanárszakos hallgatók szakmai identitásának formálására a különböző kurzusokon keresztül.

A tanári identitás és a szakmai tanulás alakulása hosszú folyamat, melynek meghatározó része az egyetemi képzés, ahol az elmélet és a gyakorlat folyamatos egymásra épülése valósul meg.

Az általam vizsgált hallgatók többségében elsőgenerációs értelmiségivé válás reményében jelentkeztek öt évvel ezelőtt a Nyíregyházi Egyetem osztatlan tanár szakára, és néhány kivételtől eltekintve elköteleződtek a tanári hivatás mellett. Az eltelt öt év inkább megerősítette őket ebben, mintsem eltántorította volna. Az elköteleződés köszönhető az interjúkban gyakran említett gyerekekkel való foglalkozás örömének, a tudás átadásának, a társadalom jobbító szándékának, mint célnak, de említik a példamutatást is, vagy a hátrányos helyzetű tanulók mentorálását.

Azt gondolom, hogy összességében az egyetemünkről kikerülő fiatal generáció pozitív attitűddel fordul a tanárszakma felé, sokan szinte azonnal elhelyezkednek a diploma átvételét követően, illetve az az új tendencia bontakozik ki, hogy már utolsóéves hallgatóként állást kapnak egy intézményben. Az általam vizsgált hallgatók 9/10. félévesek, tehát az összefüggő egyéni gyakorlatukat töltik különböző iskolákban, többnyire az állandó lakóhelyük közelében, gyakran innen kapnak állásajánlatot, amit többnyire szívesen el is fogadnak (a Nyíregyházi Egyetem nemrégén módosította az erre vonatkozó szabályzatot, hogy nappali tagozatos utolsóéves hallgató teljes állásban taníthasson).

Azok a hallgatók, akik mereven elutasítják a tanári hivatást, többnyire családi – anyagi okok miatt teszik ezt, ritka, hogy valaki más ok miatt legyen pályaelhagyó. Természetesen erre is van példa, a hallgató elkezdett tanítani, de túl nagy felelősségnek érezte, és nem volt még erre felkészülve. A kutatás eredményét tekintve azt gondolom, hogy egy hátrányos helyzetű régióban (Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye) nem tekinthető negatívnak a Nyíregyházi Egyetemen végzett nappali tagozatos tanárszakos hallgatók pályaképe, inkább érzem motiválnak őket a tanári pálya iránt, mint nem. Természetesen a tanárok bérének rendezése is formálhatja a pályaelhagyók döntéseit, visszatérhetnek a tanári pályára, tehát a döntésük nem feltétlenül tekinthető véglegesnek.

Az alábbi kutatás eredményei azt mutatják, hogy a tanárszakon végzett hallgatóink nagyrésze tanárként kíván dolgozni a jövőben, tehát jók a kilátások abban a tekintetben, hogy jól képzett, motivált, lelkes fiatal tanárok tanítsák a felnövekvő generációkat, formálják személyiségüket, ruházzák fel őket minden olyan kompetenciával, ami a felnőttlét elengedhetetlen feltétele a 21. században.

Irodalom

Anspal, T. Eisenschmidt, E. & Löfström, E. (2012). Finding myself as a teacher: Exploring the shaping of teacher identities through student teachers' narratives. *Teachers and Teaching*, 18(2), 197–216.

Ashiedu, J. A & Scott - Ladd, B. D. (2012):

Understanding Teacher Attraction and Retention Drivers: Addressing Teacher Shortages. *Australian Journal of Teacher Education*, 37 (11) 23-41.

Chrappán M. (2010): Pályaelégedettség és karriertervek a pedagógusképzettségű hallgatók körében. In: Garai O., et. al. (szerk.) *Diplomás Pályakövetés IV. Frissdiplomások*. Edicatio Társadalmi Szolgáltató Kft. 267-286.

Dabóczyné L. É. (2018): *A pedagóguspálya választásának motivációi* In: Pannon Tanulmányok V. Pannon Egyetem. 211-238.

Hollósi H. (2017): Kik és miért tanulnak a Nyíregyházi Egyetemen? In: Magyar S.(szerk.), *Oktatás határhelyzetben* (pp. 108-116.). Partium Kiadó.

Hollósi H. (2022): Tanárszakos hallgatók a digitális oktatás tapasztalatairól. In: Gombocz, O., Juhász M. K., Mongyi N. (szerk.) *Pedagógiai változások - a változás pedagógiája IV.* (pp. 284-289). Pázmány Péter Katolikus Egyetem (PPKE).

Hollósi H. – Vincze T. (2023): Új bort régi hordóba tölteni?

A tanári szerepről és tevékenységrendszeréről alkotott hallgatói kép vizsgálata a Nyíregyházi Egyetemen. In: Karlovitz J. T. (szerk.) *Elméletek és ötletek a módszertani változáshoz* (pp. 47-58). International Research Institute.

Jancsák C. (2014): A tanárképzésben részt vevő hallgatók felsőoktatási életútja a középiskolától a tanári oklevélig. *Iskolakultúra* No. 5. pp. 18-27.

Nagy M. (1998): A tanári pálya választása. *Educatio*. No. 3. pp. 527-542.

Olsen, B., Buchanan, R. & Hewko, C. (2023): Recent trends in teacher identity research and pedagogy. In Menter, I. (Ed.), *The Palgrave Handbook of Teacher Education Research* (pp. 867–890). Palgrave Macmillan.

Paksi B., Schmidt A., Magi A., Eisinger A. és Felvinczi K. (2015a): Gyakorló pedagógusok pályamotivációi. *Educatio*. 1. 63–79.

- Paksi B., Veroszta Zs., Schmidt A., Magi A., Vörös A., Endrődi-Kovács V. és Felvinczi K. (2015b): *Pedagógus – pálya – motiváció, motiváció. Egy kutatás eredményei*. Oktatási Hivatal.
- Pócsik O. (2015): Pedagógusdinasztiák létjogosultsága pedagógus karrierpályák tükrében. *Iskolakultúra* 7–8. 102–112.
- Polónyi I.(2004): Pedagógusképzés – oktatásgazdasági megközelítésben. *Educatio*. No. 3. 343-358.
- Thun É. (2012): *A pedagógusnők identitástudata*. Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar Neveléstudományi Intézete.